

Constanța Trufaș

Fenomenele carstice din zona localității Peștera se dezvoltă pe câteva petece de calcare jurasice situate la contactul depresiunii Hațeg (compartimentul Pui) cu flancul nordic al munților Retezat.

Suprafața redusă de aflorare a calcarelor și modul de dispunere nu au favorizat dezvoltarea unor forme carstice variate și de proporții mari. Cu toate acestea ele aduc o notă particulară în peisajul geografic local, printr-o morfologie proprie rocilor carbonatice.

O fișie îngustă de calcare se sprijină direct pe cristalinelul getic și formează crestele înălțimilor Ptr. Sălașului (Ptr. Miții) și Ptr. Măceștilor care se ridică deasupra liniei de contact morfologic între munte și depresiune. Ele dau virfuri proeminente și mai ascuțite, care contrastează cu crestele rotunjite ale culmilor de la sud, modelate pe roci metamorfice cât și cu dealurile scunde de la nord, care constituie un piemont de eroziune pe gresii, marne și conglomerate cretacee. Pe această fișie de calcare fenomenele carstice sînt reprezentate doar prin rare lapiezuri, în bună măsură degradate de procesele de alterare fizică și biochimică, care au determinat și formarea unor trene de grohotiș bine dezvoltate, îndeosebi, pe versantul septentrional al Pietrii Sălașului și la Cornu Pietrii. Pe lîngă procesele denudatorii eroziunea fluviatilă, prin riul Paroșului, a secționat fișia de calcare formînd o scurtă cheie epigenetică.

La distanța de 1 km de Piatra Măceștilor, pe direcție nordică (la estul satului Peștera) se găsește o altă ivire de calcare jurasice dezvelite de eroziune de sub depozitele conglomeratice de vîrstă cretacică. Elementul carstic cel mai reprezentativ este dat de o peșteră formată în lungul unor fisuri tectonice care au facilitat drenarea cursului de apă epigeu al Ponoriciului în subteran. Acest fenomen de captare subterană-realizată în cadrul aceluiași bazin hidrografic a determinat, ulterior, pe lîngă crearea peșterii și dezvoltarea unui bazin de recepție cu caracter de endoreism morfologic (fig. 1). Captarea riului în subteran s-a petrecut ca efect al mai multor factori. Un prim factor îl constituie eroziunea normală a pîrîului în depozitele cretacee, fapt ce a determinat dezvelirea calcarelor subiacente. Al doilea factor, mai important decît primul din punct de vedere al procesului de carstificare, îl constituie diaclazele care străbat masa calcarelor și în lungul cărora, îndată după îndepărtarea depozitelor acoperitoare, pîrîul și-a putut strecura apele. Acest lucru a dus la modelarea diaclazelor (prin coroziune și eroziune) și formarea galeriei principale a peșterii.

O dată cu realizarea drenării în subteran a întregului debit, sectorul de vale care traversa calcarele și-a încetat adîncirea, rămînd suspendat. În amonte eroziunea normală a continuat prin adîncirea rețelei hidrografice. Procesele erozionale au generat, în zona captării,

formarea unei trepte antitetice care închide în aval aria depresionară în suprafață de 1,6 km² a bazinului hidrografic al Ponoriciului.

Peștera Gura Cetății este formată dintr-o galerie principală (A) foarte cotită, din care lateral se desprind diverticulele unor galerii secundare (B, D, E, F, G). Deschiderea din amonte, de formă triunghiulară, denumită Coșul Peșterii, reprezintă punctul de captare hipogee a pîriului Ponorici. În aval prezintă două deschideri alăturate dar a căror praguri se găsesc la cote diferite. Cea dinspre Vest (C) a pragului mai înalt, pare a fi fost vechiul loc de resurgență al cursului de apă hipogeu pe care apoi l-a părăsit. A doua deschidere, din spre est, are și funcția de resurgență actuală (Fig. 2). Localnicii nu-

mesc aceste deschideri Gura Cetății, denumire ce a fost atribuită apoi la toată grotă.

Întreaga peșteră s-a format pe fisurile care afectează masa de calcare pe direcțiile N-S și NV-SE și care se pot urmări cu destulă ușurință în tavanul galeriilor.

Punctele de intersecție ale fisurilor au determinat formarea unor camere, dar și schimbarea de direcție a cursului subteran care a fost atras întotdeauna de golurile cele mai penetrabile. De altfel aceasta este și explicația mersului foarte cotit al galeriei principale.

De la Coșul Peșterii pînă la capătul opus, peștera are un mers descendent, cu numeroase praguri, cascade și mici lacuri. Pe mai bine de jumătate din lungimea ei galeria principală se menține îngustă și cu talpa formată din rocă dură. Abia în jumătate aval datorită rocii decrepitate s-a putut forma o sală mai mare (H) din care spre SV pornește o galerie (D) ascendentă.

Formațiunile stalagmitice, puțin diversificate, sînt reprezentate prin scurgeri parietale (galeriile A, B, C, D), cruste de planșeu sfărîmate, gururi și bazine cu apă (D).

Din exterior pîriul Ponorici a transportat nisip pe care l-a depus în camerele formate la coturile galeriei principale și între carenele talvegului subteran. Pietrișuri angulare și rulate se găsesc în capetele din amonte și aval ale peșterii.

În prezent pîriul Ponorici pătrunde prin Coșul Peșterii și străbate toată galeria principală la debite mari (generate de ploii sau topirea bruscă a zăpezilor din bazinul de recepție). În mod obișnuit (la debite

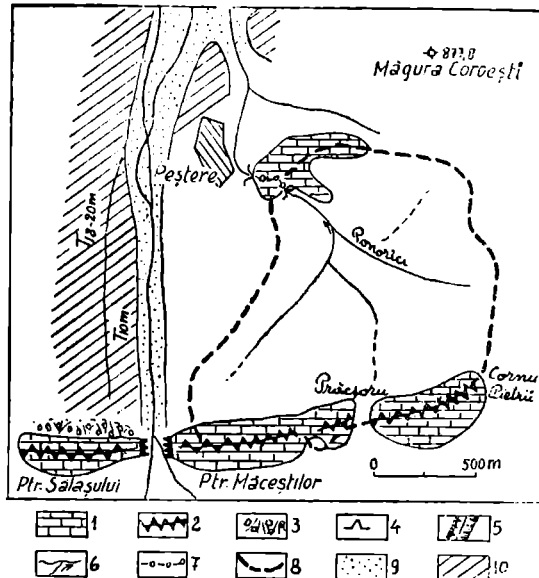

FIG. 1. SCHIȚA GEOMORFOLOGICĂ A ÎMPREJURIMILOR SATULUI PEȘTERA:

1 - CALCARE; 2 - CRESTE CALCAROASE; 3 - GROHOTIȘURI; 4 - PEȘTERĂ; 5 - CHEE; 6 - CURS DE APĂ EPIGEU; 7 - CURS DE APĂ HIPOGEU; 8 - LIMITA ARIEI SEMIENDOREICE; 9 - LUNCI; 10 - TERASE.

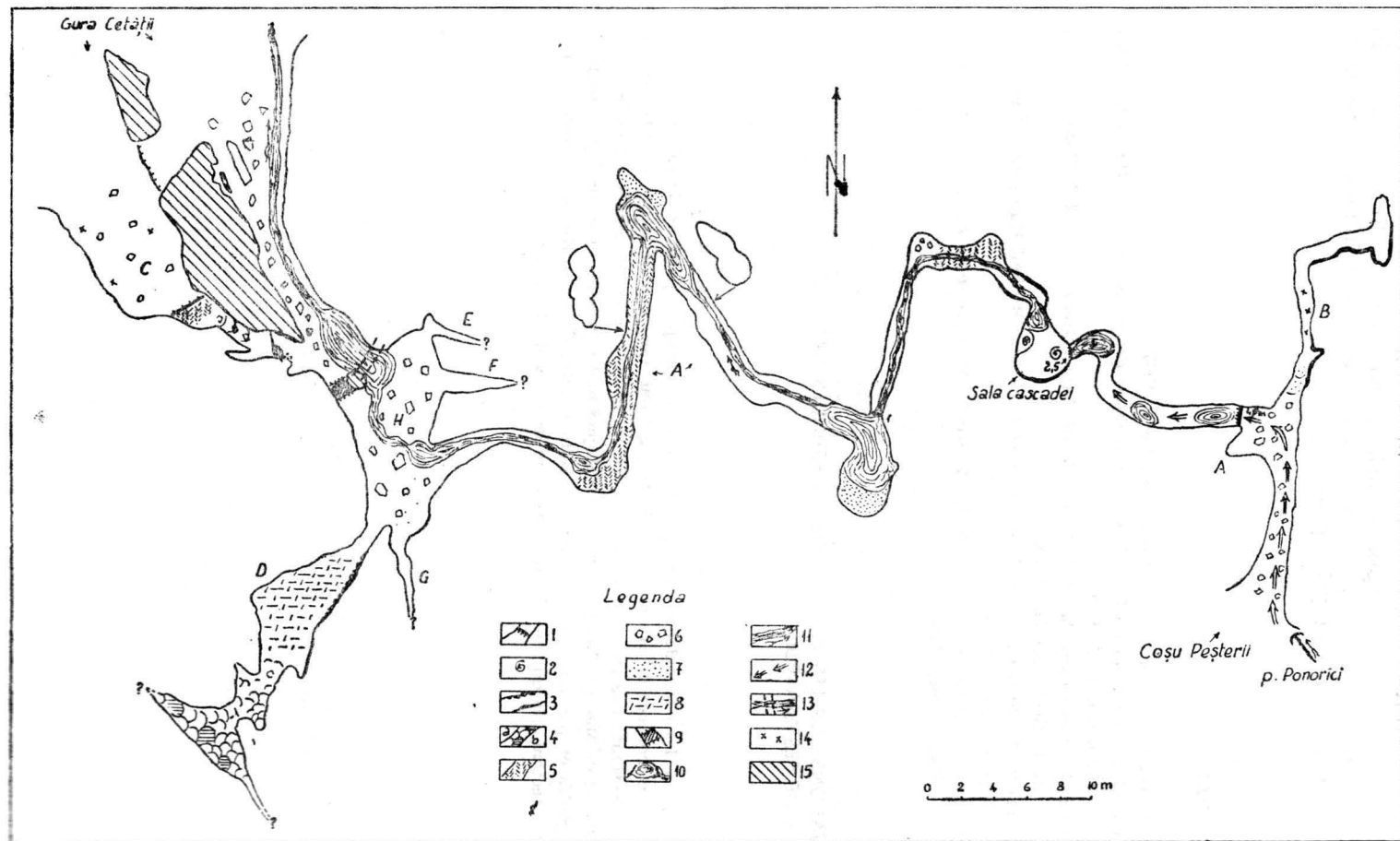

FIG. 2. PLANUL PEȘTERII GURA CETĂȚII (ridicat de V. Trufaș, I. Micu, T. Serban 9.VIII.1964):

1 - SĂRITORI; 2 - MARMITE; 3 - CRUSTĂ STALAGMITICĂ; 4 - GURURI USCATE (a) ȘI CU APĂ (b); 5 - VATRĂ DE ROCĂ VIE; 6 - BOLOVĂNIȘURI ȘI PIETRISIURI; 7 - NISIP; 8 - SFĂRĂMĂTURILE CONCREȚIONARE PE TALPĂ; 9 - PRAG; 10 - LACURI; 11 - CURS DE APĂ PERMANENT; 12 - CURS DE APĂ TEMPORAR; 13 - DISPOZIȚIE SIFONALĂ PERIODICĂ; 14 - RESTURI VEGETALE; 15 - PEREȚI INTERMEDIARI.

mici) el se pierde în patul de aluviuni și într-un ponor situat la baza peretelui calcaros din dreapta intrării. După 25 m în linie dreaptă din zona dispariției, apa se ivește în sala cascadei păstrându-și, spre aval, cursul pe patul galeriei principale.

BIBLIOGRAFIE

1. Floca Oct., *Ghidul regiunii Hunedoara*, Deva, 1957.
2. Jeannel R., et Racoviță E. G., *Énumération des grottes visitées 1918–1927*, Biospeologica, LIV, 1929.
3. Laufer F., *Contribuții la studiul geologic al împrejurimilor orașului Hațeg*, Anuarul Inst. Geol. Român, 1925.
4. Mamulea A., *Studii geologice în regiunea Sînpetru-Pui (Bazinul Hațegului)*, Ann. Com. geol., XXV, 1958.
5. Stăncescu Cornelia, *Unitățile de relief ale Depresiunii Hațegului*, St. și cerc., seria Geogr. XIX, 1, 1965.

OBSERVATIONS SUR LES PHÉNOMÈNES KARSTIQUES DANS LA LOCALITÉ DE PEȘTERA-PUÎ

RÉSUMÉ

A Peștera, les phénomènes karstiques ont lieu sur quelques portions de calcaire jurassique, situées au contact de la dépression de Hațeg (zone Pui) avec le flanc septentrional des monts du Retezat. Les calcaires présentent ici des formes de crêtes aiguës, dans les grottes de Sălaș et de Măcești. Les phénomènes karstiques sont représentés par des lapiez partiellement dégradés et par une grotte dénommée Gura Cetății. Cette grotte est formée de long de fissures tectoniques qui ont drainé sous terre les eaux du Ponorițiu.